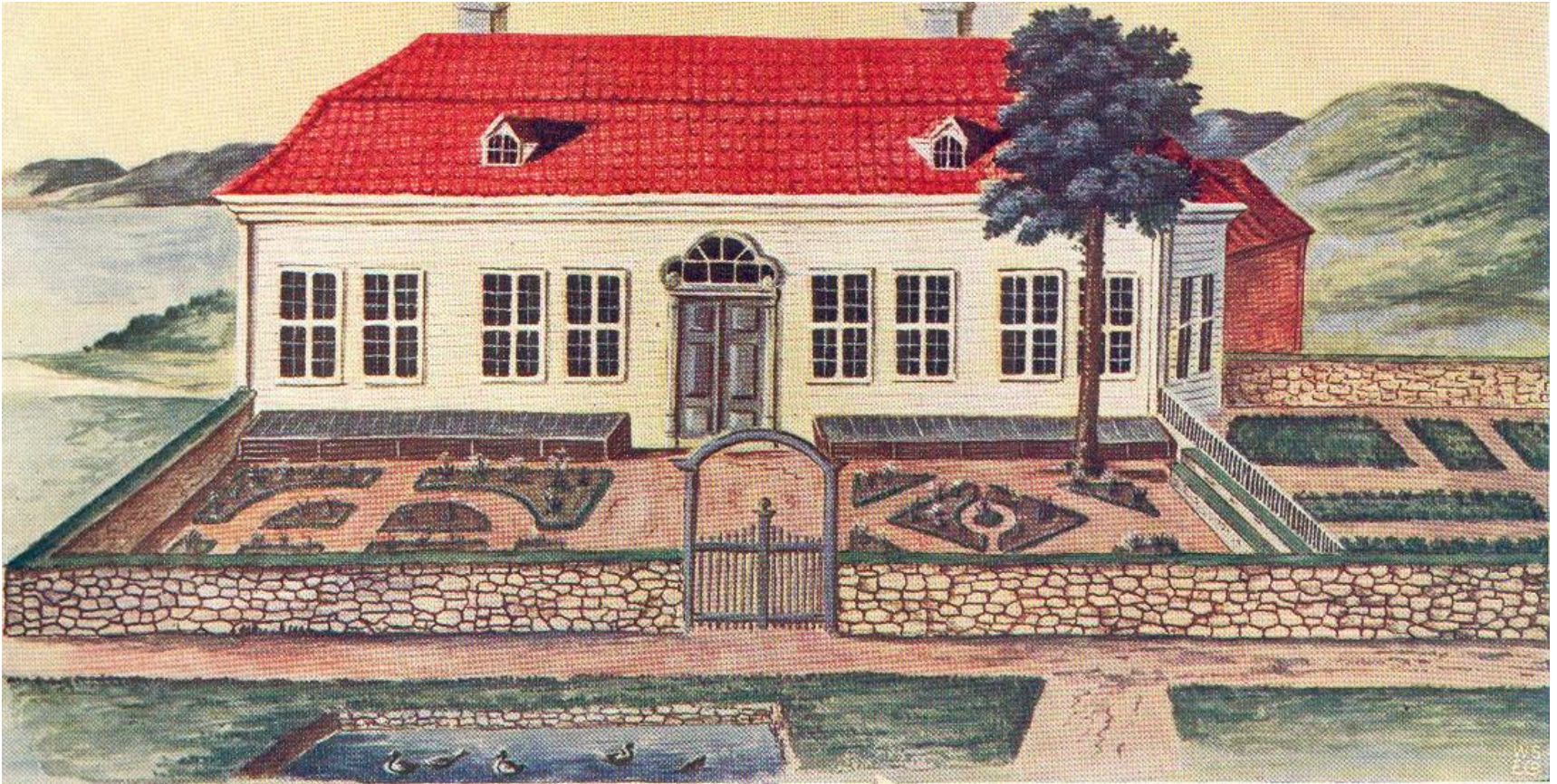

Planter i prestegårdshagene

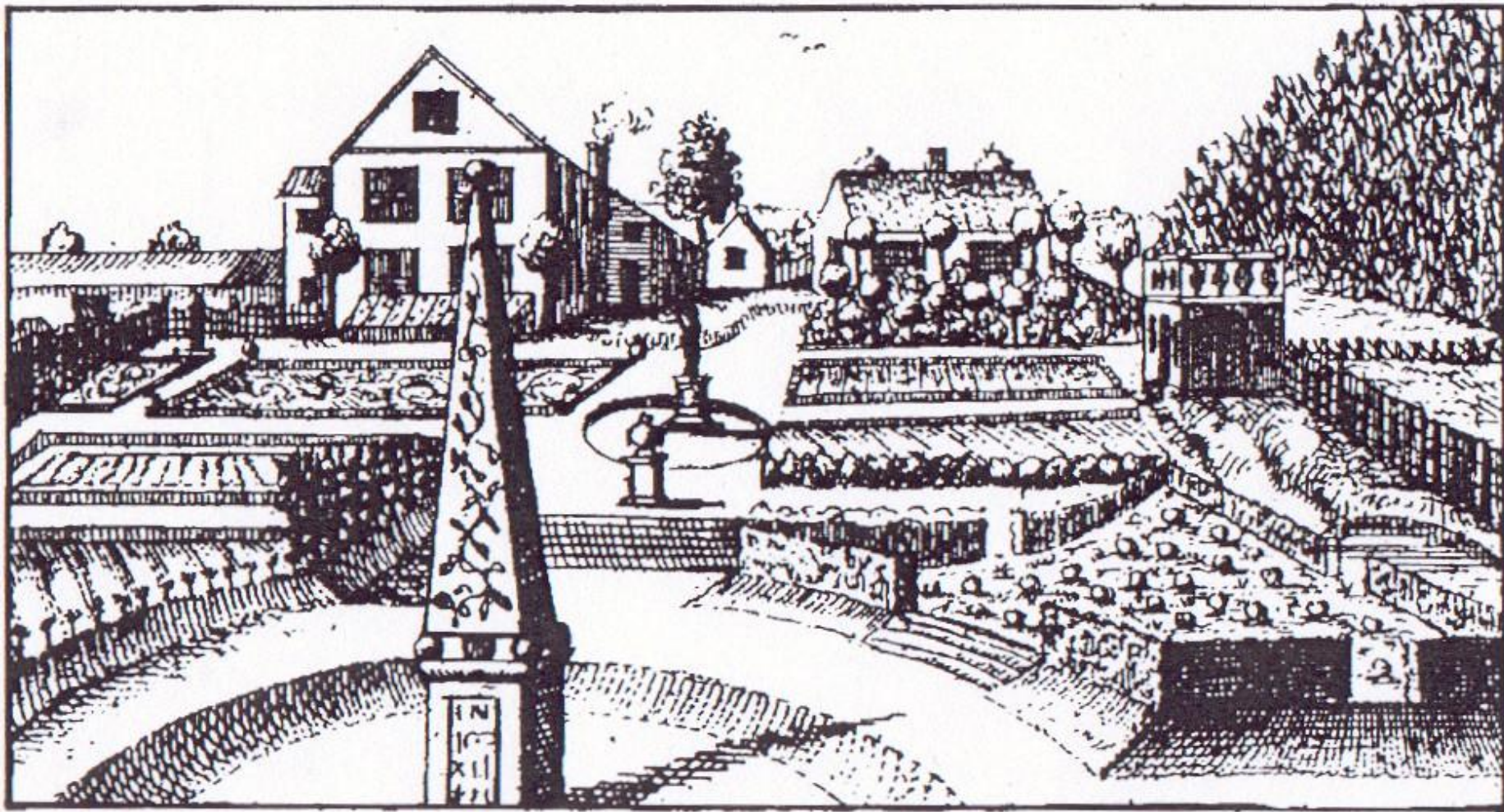
Biskopen i Bergen stift oppfordret i 1782 prestene til å lære allmuen å anlegge kjøkkenhager og dyrke ”Mad-Urter”

”Værdige menn hvis eksempler er så viktige både i det legemlige og åndelige! Eders begrep har en større krets enn bondens!Tenk for ham ikke alene i det åndelige, men og i det timelige. Nest troens sannheter, monn bonden behøver noe annet mer end økonomiske undervisningen.”

Torvestad, 1816

”Det er kanskje innen hagestell at prestegardene har ytt mest i formidling av nye impulser og forbedret stell av jord og miljø rundt gardene, og i videreføring av dette også innen kosthold og matskikk.”

J. Horgen, *Norske prestegarder*, 1999.

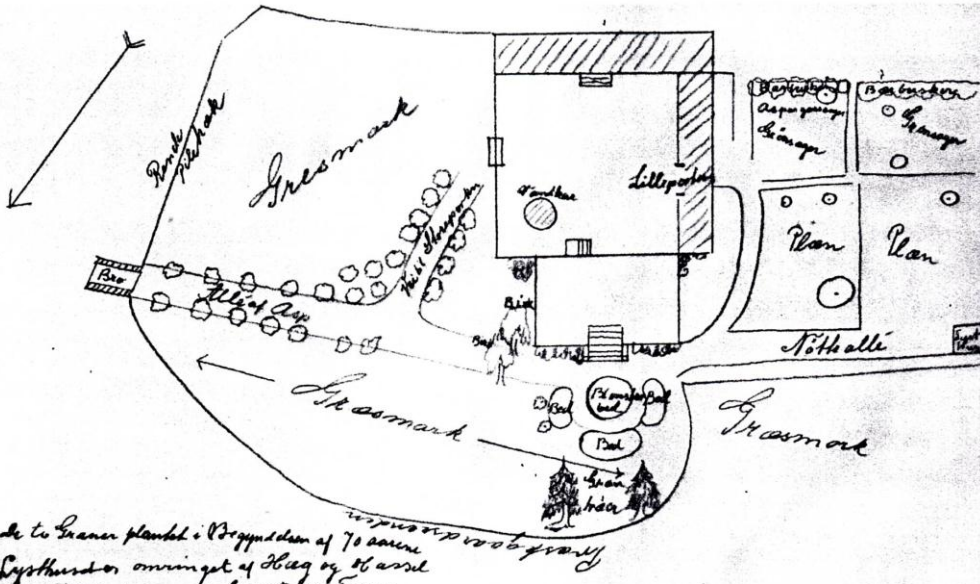
Spydebergs prestegaards have

Efter J. N. Wilse. 1779

Tidstypisk blanding av grønnsaker og pryddplanter på Damsgård i Bergen

Porsgrunn prestegård slik den var i prest Winsnes tid 1858-82

”... en rund Græsbenk, hvor oven paa plantet
beklippede Ribs Træer. Ved Siden staaer
eenstammige Rips og Solbæer.”
Thomas Rosing, Spydeberg, 1798.

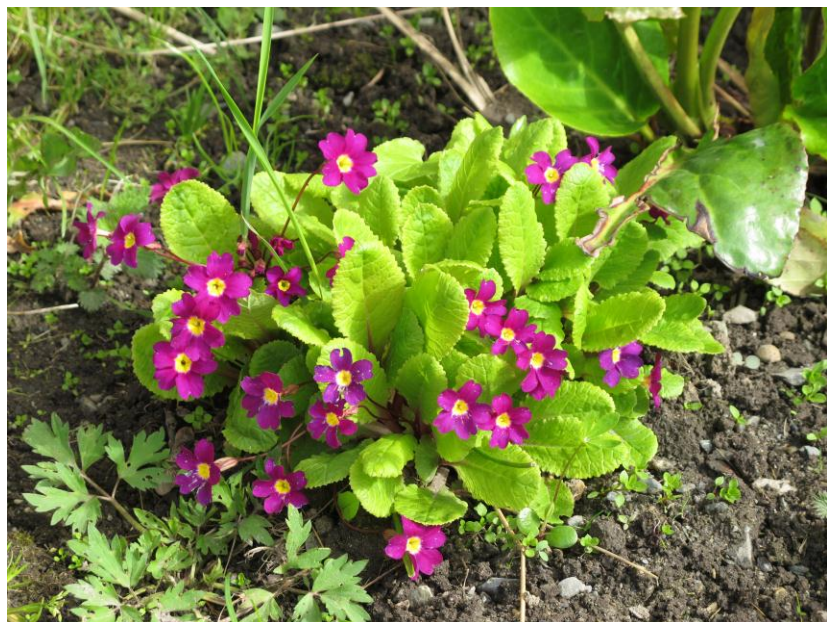
Blomsterkvarteret i Porsgrunn prestegård

Tulipaner (Melhus), sneklokker og påskeliljer (fra Hesby prestegård på Finnøy)

Småhjerte, ballblom, storkonvall, primula og fylt pinselilje i Melhus prestegård.

Brannliljer og martagonliljer kan finnes igjen i gamle prestegårdshager.
Brannliljer på Røros og Hobøl prestegård.

Mattrem, iris, hage- og busknekk, fruefiol og lavendel er nevnt i prestegårdshagene.

Bondepeoner, høstasters, iris, kattost og
bourbonrosen 'Great Western' (sistnevnte fra Drangedal prestegård)

"PRESTEGÅRDSROSER" i Nordfjord, 1813.

"Namdalsrosen", kysthvirosen, provinsrosen, 'Rosa Mundi'

Rosa pimpinellifolia, *R. alba* 'Maxima', *R. gallica* 'Splendens', *R. gallica* 'Versicolor'

Mirakelblomst

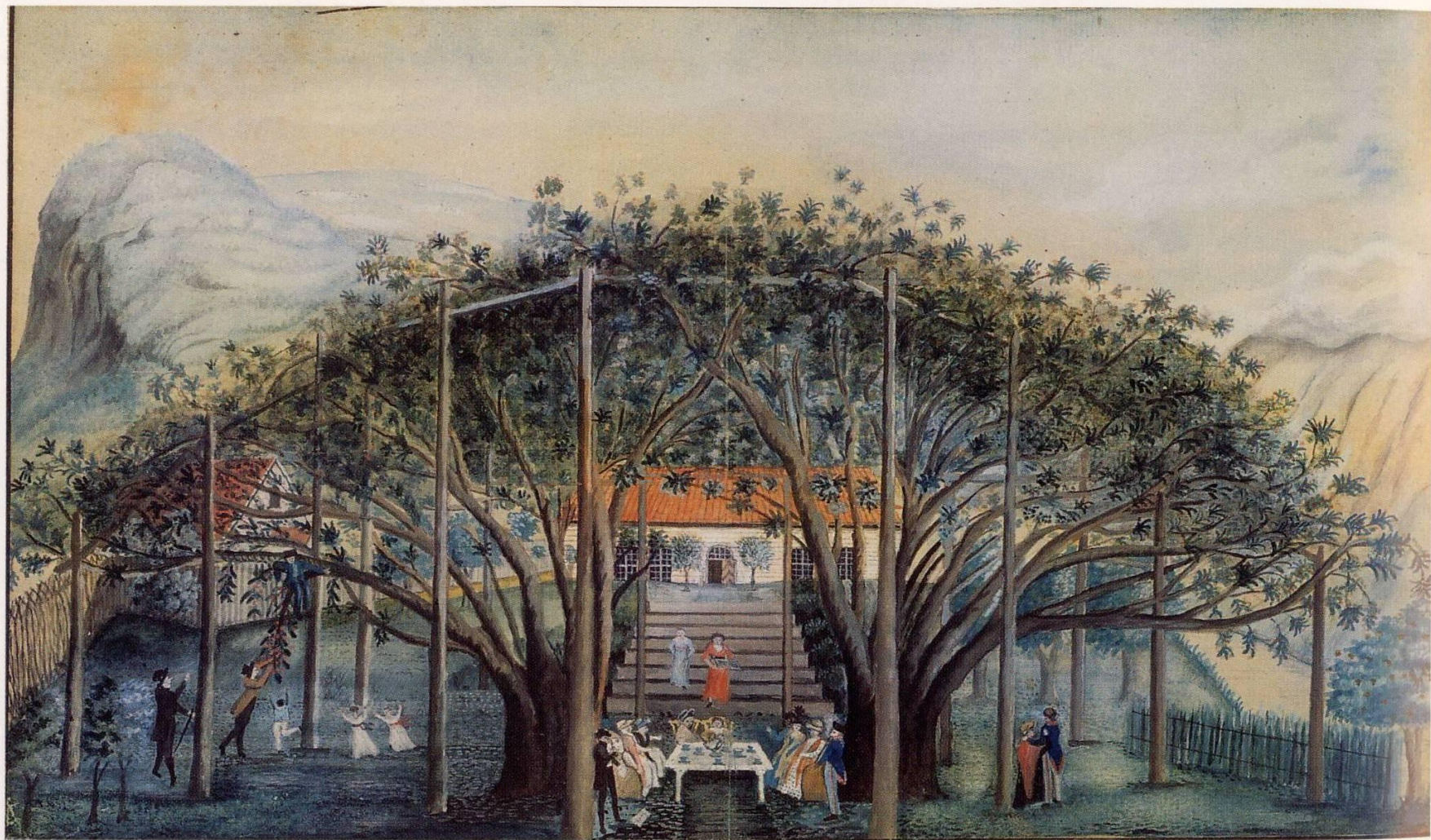
Tusenfryd

Gyldenlakk

Løvemunn

Solsikker, valmuer og blomkarse har alle spiselige frø.

Prost Niels Hertzbergs akvarell «Kirsebærtrær i Ullensvang prestegårds hage», 1820.

Foto: Per Petersson/O. Væring Eftf. A.S.

Frukttrær og syrinlysthus hørte med i enhver prestegårdshage.

Svarthyll og sibirertebusk var vanlige nyttebusker.

MULIGE KILDER TIL KUNNSKAP OM PRESTEGÅRDSHAGER

- Kallsbøker
- Åbotsprotokoll, Besiktigelses forretninger
- Visitasberetninger
- Forpaktningkontrakt etc.
- Statsarkivenes prestearkiv, diverse skriv mellom prestene og KUD
- Riksarkivet, KUD, Prestegårdsserier
- Arkiv hos Opplysningsvesenets fond
- Rapporter og skriv til Kansellet i København på 1700-tallet (bl.a. i 1743)
- C.E. Lassen: *Norske Prestegaarde*, 1860. (Statistiske opplysninger)
- F.Chr. Schübeler: *Viridarium Norvegicum. Norges Væxtrige*, 1886
- P. Nøvik, *Samlinger til Havebrugets Historie i Norge*, 1901
- O. Olafsen: "Norsk prestegårdsliv" (1927)
- Fortidsminneforeningens Årsberetn. 1933. *Statens gamle bygninger. Prestegårder*
- - " - - " - 1940. *Våre prestegårders skjebne*
- T. Skard: Prestegårdshagene i Norge, manus 1950, NLH/UMB og Riksantikvarens arkiv.
- Dagbøker, brev, erindringer etc. fra prester og familiene deres.
- Maihaugen Årbok 1999: *Prest og Prestegård*